Europadomstolens domar — tredje kvartalet 2012

Av f.d. justitierådet Hans Danelius

Europadomstolen har under tredje kvartalet 2012 meddelat bl.a. följande domar:[1]

1. X mot Finland (dom 3.7.2012)

Frågor om rätt till personlig frihet (artikel 5:1 i konventionen) och rätt till respekt för privatliv (artikel 8 i konventionen)

X, som var läkare, åtalades för att ha hjälpt en mor att kidnappa och gömma sin tvångsomhändertagna dotter. Den finska domstolen beslöt att X skulle sinnesundersökas. Den läkare som utförde undersökningen fann att hon led av en psykisk störning och att det fanns skäl att ta in henne på ett psykiatriskt sjukhus. Med stöd av detta utlåtande beslöt Rättsskyddscentralen för hälsovården om tvångsintagning. Under vistelsen på sjukhuset motsatte sig X behandling med vissa läkemedel, vilka därefter injicerades i henne mot hennes vilja. Hon sökte förgäves bli utskriven från sjukhuset, och hon angrep den behandling hon utsatts för men utan framgång.

Europadomstolen konstaterade att beslutet att tvångsinta X på ett psykiatriskt sjukhus hade föregåtts av en grundlig sinnesundersökning och hade fattats av en oberoende förvaltningsmyndighet under medverkan av juridisk och medicinsk sakkunskap. Med hänsyn härtill och eftersom det dessutom hade varit möjligt för X att överklaga beslutet till domstol, fann Europadomstolen att tvångsintagningen var förenlig med artikel 5:1 i konventionen.

Däremot ansåg Europadomstolen att X hade haft otillräckligt rättsskydd vid verkställigheten av frihetsberövandet. Bl.a. hade hon inte själv kunnat få till stånd en prövning av om hon skulle utskrivas, eftersom en sådan prövning endast fick ske var sjätte månad och då på myndigheternas initiativ. Ett beslut om tvångsintagning innefattade också ett bemyndigande att behandla patienten mot hans eller hennes vilja, och patienten hade inget rättsmedel mot behandlingen. Konklusionen blev att frihetsberövandet i dessa hänseenden inte hade uppfyllt kraven i artikel 5:1 i konventionen.

[1] Tidigare kvartalsöversikter har varit införda i SvJT 1995–2012, den senaste i SvJT 2012 s. 607 ff. De fullständiga texterna till de domar som i korthet refereras här kan sökas på Europadomstolens hemsida *http://www.echr.coe.int.* — Följande förkortade benämningar används i översikten: *Konventionen* = Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. *Europadomstolen* = Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna.

Europadomstolen fann vidare att tvångsvis behandling med läkemedel var ett allvarligt ingrepp i rätten till skydd för privatlivet och att det enligt artikel 8 i konventionen måste finnas adekvata rättsmedel mot sådana åtgärder. X hade emellertid inte haft möjlighet att vid domstol angripa tvångsinjiceringen av läkemedel. Europadomstolen fann att även artikel 8 i konventionen härigenom hade kränkts.

2. Lutsenko mot Ukraina (dom 3.7.2012)

Frågor om brott mot personlig frihet (artikel 5 i konventionen) och användning av frihetsinskränkningar i oberättigat syfte (artikel 18 i konventionen)

Lutsenko var ledare för ett politiskt oppositionsparti och tidigare inrikesminister. Han anklagades för att ha missbrukat sin ställning genom att ge favörer till sin chaufför och för att olagligt ha godkänt tvångsåtgärder mot en enskild person. Han arresterades på grunder som Europadomstolen fann oförenliga med artikel 5 i konventionen.

Lutsenko gjorde dessutom gällande att förfarandet mot honom och hans arrestering hade syftat till att hindra honom att bedriva politisk verksamhet och att delta i kommande val till parlamentet. Europadomstolen konstaterade att åtgärderna mot Lutsenko hade tilldragit sig stor allmän uppmärksamhet och att Lutsenko måste anses ha haft rätt att försvara sig mot anklagelserna genom att uttala sig i massmedia. Trots detta hade åklagarmyndigheterna åberopat hans kontakter med media som ett av skälen till att han arresterats. De hade bl.a. anklagat honom för att ha manipulerat den allmänna opinionen med avseende på anklagelserna mot honom och för att på detta sätt ha sökt påverka den kommande rättegången. Detta visade enligt Europadomstolens mening att myndigheterna hade avsett att straffa Lutsenko för att han offentligt hade bestritt anklagelserna och hävdat sin oskuld. Europadomstolen fann sig härav kunna dra slutsatsen att det bakom arresteringen också fanns ovidkommande motiv och att ingripandet mot Lutsenko stred mot artikel 18 i konventionen.

3. Robathin mot Österrike (dom 3.7.2012)

Fråga om rätt till respekt för privatliv (artikel 8 i konventionen)

Robathin, som var advokat, misstänktes för stöld, förskingring och bedrägeri. Brotten var riktade mot vissa av hans klienter. Inom ramen för brottsutredningen genomförde polisen efter tillstånd av undersökningsdomare en husrannsakan hos Robathin, varvid samtliga filer i hans dator beslagtogs på hans kontor.

Europadomstolen fann att den österrikiska domstol som överprövat beslutet om husrannsakan inte hade prövat om det hade varit möjligt och rimligt att begränsa beslaget till de filer som rörde de direkt berörda klienterna, vilket kunde ha varit av betydelse för att tillgodose advokatverksamhetens speciella behov av sekretess. Europadomstolen ansåg det därför inte visat att beslutet om husrannsakan, som hade tillåtit kopiering av samtliga datafiler, hade varit proportionerligt och

konkluderade att husrannsakningen genom sin omfattning hade stått i strid med artikel 8 i konventionen.

4. Samsonnikov mot Estland (dom 3.7.2012)

Fråga om rätt till respekt för privatliv (artikel 8 i konventionen)

Samsonnikov var rysk medborgare, född i Estland år 1978. Han bodde i Estland fram till maj 2011, då han utvisades ur landet. Han hade dömts flera gånger för brott i Estland, och han hade också dömts och avtjänat straff i Sverige för grovt narkotikabrott. Beslutet om utvisning var förenat med förbud att återvända till Estland inom en period av tre år.

Europadomstolen konstaterade att utvisningen berörde Samsonnikovs rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för sitt privatliv. Trots att han varit bosatt i Estland under hela sitt liv, fann Europadomstolen att de brott han begått i Estland och Sverige var sådana att det inte var oproportionerligt att utvisa honom till hans medborgarskapsland Ryssland, särskilt som den tid under vilken han förbjudits att återvända till Estland var begränsad till tre år. Europadomstolen fann därför att det inte var fråga om en kränkning av Samsonnikovs rätt enligt artikel 8 i konventionen.

5. Mariusz Lewandowski mot Polen (dom 3.7.2012)

Fråga om rätt till prövning av opartisk domstol (artikel 6:1 i konventionen)

Lewandowski begärde uppskov med verkställigheten av ett fängelsestraff, vilket vägrades av domaren E.O. I sitt överklagande av beslutet anklagade Lewandowski E.O. för att ha avfattat beslutet under inflytande av alkohol eller narkotika, och han begärde att den högre domstolen skulle undersöka om E.O. över huvud taget var lämplig att vara domare. Med anledning av dessa uttalanden dömde E.O. honom som disciplinstraff till isoleringscell i 28 dagar. En appellationsdomstol upphävde senare beslutet som oförenligt med polsk lag, men Lewandowski hade då redan avtjänat isoleringsstraffet.

Europadomstolen konstaterade att det var E.O. själv som, efter att ha kritiserats av Lewandowski i dennes överklagande, hade dömt honom till ett isoleringsstraff på grund av de uttalanden han gjort om E.O. Dessutom hade E.O. dömt honom till det strängaste disciplinstraff som lagen tillät. Rollerna som målsägande, åklagare och domare hade sammanblandats, och principen att ingen skall vara domare i egen sak hade inte respekterats. Överprövningen i appellationsdomstolen hade inte haft praktisk effekt, eftersom den skett först efter det att isoleringsstraffet verkställts. Slutsatsen blev att Lewandowski inte hade dömts av en opartisk domstol och att artikel 6:1 i konventionen i detta hänseende hade kränkts.

6. Martínez Martínez och Pino Manzano mot Spanien (dom 3.7.2012)
Fråga om rätt till respekt för privatliv (artikel 8 i konventionen)
Klagandena bodde 200 meter från ett stenbrott och klagade över buller och spridning av damm från stenbrytningen. I målet åberopades utlåtanden av sakkunniga som visade att bullernivån i klagandenas hem hade överstigit tillåtna nivåer.

Europadomstolen konstaterade emellertid att klagandena hade förlagt sina hem till en byggnad som delvis användes som textilverkstad och till mark som enligt sin klassificering var avsedd för industriellt bruk. Klagandena hade således bosatt sig på en plats som inte var lämpad för privat bosättning och därigenom försatt sig i en situation för vilken de själva fick bära konsekvenserna. Europadomstolens konklusion blev att deras rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för privatlivet under sådana förhållanden inte hade kränkts.

7. B. mot Belgien (dom 10.7 2012)
Fråga om rätt till respekt för privatliv och familjeliv (artikel 8 i konventionen)
J.B. var en belgisk kvinna som alltsedan sin barndom varit bosatt i USA. Hon födde en dotter, A.B., vars far var amerikansk medborgare. A.B. bodde hos sin mor tills hon var fyra år gammal. Fadern begärde då att få vårdnaden om henne. Han och J.B. enade sig emellertid slutligen om delad vårdnad, och överenskommelsen fastställdes av amerikansk domstol. I strid med överenskommelsen begav sig J.B. med dottern utan faderns medgivande till Belgien för att bosätta sig där. Amerikansk domstol beslöt då att göra fadern till ensam vårdnadshavare, varefter fadern begärde att A.B. skulle återföras till USA.

Belgisk domstol beslöt att A.B. inte skulle tvingas återvända till USA, eftersom detta skulle utsätta henne för psykologiska risker och hennes separation från modern skulle negativt inverka på hennes utveckling. Efter överklagande kom emellertid en appellationsdomstol fram till att den utredning som J.B. framlagt i målet inte var tillförlitlig och att A.B. skulle återföras till USA.

Europadomstolen noterade att appellationsdomstolen hade förkastat den utredning som J.B. åberopat utan att föranstalta om någon annan utredning. Detta var enligt Europadomstolens mening en brist i förfarandet som hade försvårat bedömningen av vilka risker A.B. eventuellt kunde utsättas för. Dessutom hade appellationsdomstolen som skäl angett att det var osannolikt att J.B. skulle återvända till USA men inte närmare sökt utreda hur hon skulle bete sig om dottern återfördes till USA. Inte heller hade domstolen prövat om J.B:s eventuella vägran att återvända till USA var objektivt försvarlig eller värderat betydelsen av att A.B. vistats under ganska lång tid i Belgien. Europadomstolen fann därför att beslutet att återföra A.B. till USA hade fattats på ett ofullständigt underlag. Konklusionen blev att det inte kunde anses nödvändigt i ett demokratiskt samhälle att tvångsvis

återföra A.B. till USA och att det skulle innebära ett brott mot artikel 8 i konventionen om beslutet om sådant återförande verkställdes.

8. Björk Eidsdóttir och Erla Hlynsdóttir, båda mot Island (domar 10.7.2012)

Frågor om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)

Björk Eidsdóttir och Erla Hlynsdóttir var journalister som publicerat artiklar om isländska strippklubbar och deras eventuella koppling till kriminalitet och prostitution.

I en artikel citerade Björk Eidsdóttir en tidigare strippdansös som hävdat att en klubbägare i vinningssyfte hade organiserat prostitution i klubbens lokaler och i verkligheten hållit de anställda kvinnorna instängda i ett slags husarrest. I en annan artikel återgav Erla Hlynsdóttir anklagelser från en klubbägare om att han hade attackerats av en kund och kundens uppgift att klubbägaren hade uppgett att den litauiska maffian höll till i hans lokaler. Isländska domstolar ansåg artiklarna ärekränkande och dömde journalisterna att betala skadestånd.

Europadomstolen konstaterade att journalisterna behandlat ett ämne av allmänt intresse men att artiklarna hade varit ägnade att skada klubbägarnas rykte. I den första artikeln hade emellertid Björk Eidsdóttir återgett strippdansösens uttalanden korrekt, och klubbägaren hade haft möjlighet att reagera genom att väcka talan för ärekränkning både mot Björk och mot strippdansösen. Han hade väckt sådan talan men därefter träffat en förlikning med strippdansösen, vilket minskat möjligheterna för Björk att visa att de påståenden som gjorts var välgrundade. Björk hade också gett klubbägaren tillfälle att kommentera de påståenden som hon återgett i artikeln. I det andra fallet kom uttalandena i artikeln från en kund som Erla Hlynsdóttir hade intervjuat, och klubbägaren hade kunnat väcka talan om ärekränkning. Det var dessutom klubbägaren själv som tagit kontakt med Erla och förmått henne att skriva artikeln.

Europadomstolen framhöll i båda fallen att bestraffning av en journalist för att han eller hon återgett vad en annan person sagt i en intervju inte bör komma i fråga annat än om det finns mycket starka skäl för ett ingripande. Sådana skäl hade inte visats föreligga i något av de två fallen, och domarna mot de två journalisterna utgjorde därför brott mot deras i artikel 10 i konventionen skyddade yttrandefrihet.

9. Vidgen mot Nederländerna (dom 10.7.2012)

Frågor om rätt till rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätt att höra vittnen (artikel 6:3 d) i konventionen)

Vidgen åtalades i Nederländerna för att ha smugglat narkotiska preparat från Nederländerna till Tyskland i avsikt att skicka dem vidare till Australien. Som bevisning mot honom åberopades utsagor av M,

som hade dömts i Tyskland för inblandning i brottsligheten. På Vidgens begäran kallades M till rättegången vid den nederländska domstolen. M vägrade emellertid att besvara några sakfrågor och hänvisade till att han inte var skyldig att avge vittnesmål, eftersom han hade begärts utlämnad till Nederländerna där han åtalats för medverkan i en brottslig organisation. Trots att M inte hörts fann domstolen åtalet mot Vidgen styrkt på grund av de uttalanden som M gjort under förundersökningen.

Europadomstolen konstaterade att M:s vägran att svara på frågor hade gjort det omöjligt för Vidgen att genom förhör med honom pröva hållbarheten av de uttalanden som han gjort under förundersökningen. Europadomstolen fann vidare att den enda bevisningen för att styrka att Vidgen haft brottsligt uppsåt var M:s uttalanden, som därför varit avgörande i skuldfrågan. Vidgen hade under dessa omständigheter inte åtnjutit sin rätt enligt artikel 6:1 och artikel 6:3 d) i konventionen.

10. Ilie Şerban mot Rumänien (dom 10.7.2012)

Fråga om rätt till rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)

Şerban, som sedan lång tid tillbaka var bolagsjurist, begärde att bli inskriven som advokat utan att behöva genomgå advokatexamen. Han fick avslag på denna begäran och överklagade beslutet till domstol. Han hävdade att han enligt den rumänska lagen om advokatväsendet hade rätt på grund av sin verksamhet som bolagsjurist att bli advokat utan att undergå särskilda prov. Även den rumänska högsta domstolen avslog emellertid hans begäran.

Europadomstolen konstaterade att den rumänska högsta domstolen i ett stort antal andra avgöranden hade tolkat lagen så att den som under mer än tio år arbetat som bolagsjurist hade rätt att utan examen antas som advokat. I det aktuella fallet hade den högsta instansen avvikit från denna rättspraxis utan att förklara skälen till avvikelsen. Domstolen hade därigenom i strid med artikel 6:1 i konventionen förvägrat Şerban rätten till en rättvis rättegång.

11. Varga mot Slovakien (dom 10.7.2012)

Fråga om rätt till rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)

År 1981 exproprierades ett antal fastigheter som tillhörde familjen Varga. Fastigheterna överläts år 1991 till ett gasbolag. I mars 2004 begärde klagandena, som var medlemmar av familjen Varga, restitution av en av fastigheterna på grundval av en lag från 2003. Enligt denna lag skulle restitution ske av exproprierade fastigheter, såvida de inte senare hade överlåtits till fysiska personer. Genom en lagändring som trädde i kraft den 1 maj 2004 utsträcktes undantaget till att gälla även fastigheter som hade överlåtits till juridiska personer. På grundval av dessa nya bestämmelser vägrades restitution av fastigheten, eftersom

den hade överlåtits till ett bolag. Klagandena hävdade att de på grund av retroaktiv lagtillämpning hade förvägrats en rättvis rättegång.

Europadomstolen fann att den lagändring som trätt i kraft den 1 maj 2004 hade haft till syfte att skapa rättssäkerhet för juridiska personer som förvärvat fastigheter och att detta var ett allmänt intresse. Vidare hade klagandena fortfarande haft kvar möjligheten att kräva annan mark som kompensation eller kontant ersättning. Under sådana omständigheter fann Europadomstolen att lagändringen och tillämpningen av de ändrade reglerna på klagandena inte hade inneburit en kränkning av deras rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång.

12. K.M.C. mot Ungern (dom 10.7.2012)

Fråga om rätt till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen)

K.M.C., som var statlig tjänsteman, avskedades från sin tjänst utan angivande av skäl, vilket kunde ske enligt gällande ungerska bestämmelser. Hon hade rätt att överklaga avskedandet till domstol men avstod från detta, eftersom hon ansåg sig sakna reell möjlighet att angripa avskedandet så länge skälen för åtgärden var okända för henne.

Europadomstolen fann att avsaknaden av skäl för avskedandet hade gjort det omöjligt för K.M.C. att på ett meningsfullt sätt föra talan mot beslutet att avskeda henne. Hon hade därför i realiteten berövats sin rätt enligt artikel 6:1 i konventionen att få detta beslut omprövat av domstol.

13. Del Rio Prada mot Spanien (dom 10.7.2012)

Frågor om bestraffning utan stöd i lag (artikel 7 i konventionen) och rätt till personlig frihet (artikel 5:1 i konventionen)

Ines Del Rio Prada dömdes vid flera tillfällen för terroristbrott till varierande fängelsestraff. Hon började avtjäna straffen i februari 1989. I november 2000 beslöt en domstol att det gemensamma straffet för samtliga brott hon dömts för skulle vara 30 års fängelse, vilket var maximistraffet enligt strafflagen. Enligt den spanska högsta domstolens rättspraxis skulle detta gemensamma straff betraktas som ett nytt självständigt straff och bilda utgångspunkt vid bestämmande av tid för villkorlig frigivning. Emellertid ändrade högsta domstolen sin praxis i en dom den 28 februari 2006 genom att fastslå att frigivning hädanefter skulle bestämmas med utgångspunkt i varje enskilt straff. Denna ändrade praxis medförde att Ines Del Rio Prada inte längre kunde räkna med att bli frigiven i juli 2008 utan först under 2017.

Europadomstolen konstaterade att lagens bestämmelser om den tid som skulle avtjänas i fängelse visserligen varit otydliga men att det både när Ines Del Rio Prada begick brotten och när beslut fattades om ett gemensamt straff för dessa brott hade funnits en rättspraxis som gjort det klart hur lagen skulle tillämpas. Ines Del Rio Prada hade inte haft anledning räkna med att högsta domstolen senare

skulle ändra sin praxis på sådant sätt att hennes fängelsevistelse skulle förlängas med nästan nio år. Europadomstolen fann att hon därigenom hade i verkligheten retroaktivt ålagts ett tilläggsstraff, vilket stod i strid med artikel 7 i konventionen. En konsekvens var också att frihetsberövandet efter den 3 juli 2008 inte längre uppfyllde kraven på ett lagligt frihetsberövande i artikel 5:1 i konventionen.

14. Mouvement raëlien Suisse mot Schweiz (dom 13.7.2012)

Fråga om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)

Domen meddelades av Europadomstolen i stor kammare efter omprövning av en dom i samma mål som meddelats den 13 januari 2011 av Europadomstolen i vanlig sammansättning (se SvJT 2011 s. 560 f). Liksom i den tidigare domen fann Europadomstolen att förbudet för organisationen Mouvement raëlien Suisse att sätta upp affischer på kommunala anslagsställen inte stred mot artikel 10 i konventionen. Europadomstolen framhöll att det stod organisationen fritt att sprida sitt budskap på andra sätt och att någon allmän rätt att använda kommunala affischeringsplatser för reklam och annonsering inte kan härledas ur konventionen. Medan inskränkningar i yttrandefriheten måste hållas inom snäva gränser när det gäller politiska frågor, kunde enligt Europadomstolens mening större restriktivitet vara motiverad i fråga om kontroversiella etiska eller religiösa frågor eller rent kommersiell reklam. I det aktuella fallet låg det budskap som organisationen ville framföra nära kommersiell reklam, eftersom syftet var att skaffa nya medlemmar till organisationen. Det kunde enligt Europadomstolens mening inte krävas av kommunen att den skulle medverka till detta genom att ställa annonsplatser till förfogande för organisationen, vars yttrandefrihet således inte hade kränkts.

15. Wallishauser mot Österrike (dom 17.7.2012)

Fråga om rätt till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen)

Wallishauser avskedades från sin anställning som fotograf vid USA:s ambassad i Wien. Avskedandet ledde till olika processer vid österrikiska domstolar. Bl.a. väckte Wallishauser talan vid arbets- och socialdomstolen med yrkande om betalning av lön under viss tid. Försök gjordes att på diplomatisk väg delge en kallelse till domstolsförhandling med en amerikansk myndighet som företrädare för amerikanska staten, men det amerikanska utrikesdepartementet återställde kallelsen till den österrikiska ambassaden i Washington och meddelade att USA hävdade immunitet i samtliga förfaranden som Wallishauser anhängiggjorde mot amerikanska staten i dessa frågor. På grund av den amerikanska inställningen ansåg arbets- och socialdomstolen att kallelse inte hade delgetts amerikanska staten och att det därför saknades förutsättningar för att meddela en tredskodom. Detta beslut upprätthölls i högre instans.

Europadomstolen fann, med hänvisning till tidigare praxis, att artikel 6:1 var tillämplig på den aktuella tvisten och att USA inte hade haft grund för att åberopa statsimmunitet i den aktuella tvisten. Frågan var då om domstolsprövning var utesluten på grund av att kallelse inte hade kunnat delges amerikanska staten. I detta hänseende fann Europadomstolen att de österrikiska domstolarna, genom att betrakta USA:s vägran att ta emot en kallelse som ett hinder för att meddela en tredskodom, hade på ett oproportionerligt sätt begränsat Wallishausers rätt till domstolsprövning i strid med artikel 6:1 i konventionen.

16. M.D. m.fl. mot Malta (dom 17.7.2012)

Frågor om rätt till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen) och rätt till respekt för familjeliv (artikel 8 i konventionen)

Klagande var M.D. och hennes omyndiga barn R.D. och A.D. I juli 2005 beslöt socialministern att barnen skulle omhändertas och placeras i en institution som drevs av nunnor. Beslutet fastställdes av ungdomsdomstolen. I mars 2006 befanns M.D. och den man som uppgavs vara barnens far ha gjort sig skyldiga till grymhet mot barnen, och de dömdes båda till fängelse. Förhållandena ändrades senare genom att M.D:s relation till mannen bröts. Hon tilläts därefter ha kontakt med barnen, och från 2009 tillbringade barnen veckoslut och helgdagar hos henne. Socialministern vägrade emellertid att återkalla beslutet om omhändertagande, och domstol vägrade att ta upp saken till prövning, eftersom M.D. ansågs genom fängelsedomen ha förverkat all rätt till barnen och därför inte kunde göra gällande någon rättighet som kunde bli föremål för domstolsprövning.

Europadomstolen fann att M.D:s och hennes barns rätt enligt artikel 6:1 i konventionen hade kränkts genom att det inte varit möjligt att ens när förhållandena ändrats få en domstol att ompröva beslutet om omhändertagande av barnen. Även M.D:s rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för sitt familjeliv hade kränkts av samma skäl. Europadomstolen gav i sin dom också anvisning om de specifika åtgärder som Malta skulle vidta med anledning av domen och rekommenderade dessutom reformer av generell natur för att förhindra att andra i framtiden utsattes för liknande brott mot konventionen.

17. Koch mot Tyskland (dom 19.7.2012)

Fråga om rätt till respekt för privatliv och familjeliv (artikel 8 i konventionen)

Kochs hustru var nästan helt förlamad och i behov av ständig tillsyn. Hon begärde att tysk myndighet skulle ge henne tillgång till en dödlig dos av läkemedel för att möjliggöra för henne att begå självmord i sitt hem. Myndigheten avslog hennes begäran, varefter Koch och hans hustru begav sig till Schweiz, där hustrun fick hjälp med att beröva sig livet.

Koch begärde efter hustruns död en förklaring av tysk domstol att den tyska myndighetens vägran att bistå hans hustru hade varit olaglig. Domstolarna avvisade hans begäran med motiveringen att han inte kunde göra gällande att han själv var offer för ett brott mot konventionen och att han inte heller var berättigad att föra en sådan talan för sin hustrus räkning efter hennes död.

Europadomstolen fann att Koch var så nära berörd av händelserna att han kunde i eget namn föra talan om ett brott mot konventionen. Vidare ansåg Europadomstolen att de tyska domstolarna, genom att inte i sak pröva Kochs yrkande utan avvisa hans talan på formella grunder, hade brutit mot hans rätt enligt artikel 8 i konventionen. Europadomstolen framhöll att den därmed inte hade tagit ställning till om en rätt till assisterat självmord kunde härledas ur konventionen, eftersom det var de tyska domstolarna som först skulle bedöma denna fråga.

Slutligen förklarade Europadomstolen att den enda fråga som Koch hade rätt att få prövad var om hans egen rätt enligt artikel 8 i konventionen hade kränkts. Han var däremot inte behörig att föra talan om sin avlidna hustrus rätt enligt denna artikel, varför hans talan måste avvisas i denna del.

18. Hümmer mot Tyskland (dom 19.7.2012)

Fråga om rätt till rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) i förening med rätt att höra vittnen (artikel 6:3 d) i konventionen)

Hümmers mor, bror och syster anmälde till polisen att Hümmer i sina föräldrars hem hade sökt strypa sin syster och attackerat sin bror med en yxa innan han övermannats av föräldrarna. Sedan en brottsutredning inletts, upprepade de sina utsagor inför en undersökningsdomare. Hümmer informerades inte om förhören inför undersökningsdomaren och hade inte någon försvarare vid den tid då förhören hölls.

Vid den följande rättegången mot Hümmer använde sig hans mor, syster och bror av sin rätt att inte vittna mot en nära anhörig. Med stöd av deras tidigare utsagor befanns Hümmer ändå skyldig till de misshandelsbrott han åtalats för, och domstolen beslöt att han skulle intas på ett psykiatriskt sjukhus.

Europadomstolen konstaterade att Hümmer inte hade haft möjlighet att ställa frågor till sin mor, sin syster och sin bror när de förhördes av undersökningsdomaren och att de utsagor de gjort vid detta tillfälle var den enda direkta bevisningen mot honom. Det hade också funnits vissa motsägelser i de uppgifter som lämnats av modern, systern och brodern, och Hümmer hade inte kunnat ställa frågor till dem med avseende på dessa motsägelser. Han hade dessutom saknat en försvarare i början av brottsutredningen. Sammantaget fann Europadomstolen att Hümmer inte hade åtnjutit sin rätt enligt artikel 6:1 i

konventionen till en rättvis rättegång i förening med rätten att höra vittnen enligt artikel 6:3 d) i konventionen.

19. Sievert mot Tyskland (dom 19.7.2012)

Fråga om rätt till rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) i förening med rätt att försvara sig och höra vittnen (artikel 6:3 b) och d) i konventionen)

Sievert var en polisman som tillsammans med andra åtalades och dömdes för att ha misshandlat en arresterad person så svårt att denne avlidit. Polismannen G och hans kvinnliga kollega H hade rapporterat om misshandeln som de uppgav sig själva ha iakttagit, och deras utsagor var en viktig del av bevisningen mot Sievert. Även G och H hade först varit misstänkta för att ha medverkat i misshandeln men hade inte åtalats eftersom utredningen inte gett stöd för misstankarna.

I rättegången mot Sievert och de övriga tilltalade var G och H viktiga vittnen. De berättade om sina iakttagelser och besvarade frågor från domstolen. De vägrade emellertid att svara på frågor från de tilltalade och åberopade som skäl att det fanns en risk för att deras svar skulle användas emot dem, eftersom utredningen om deras medverkan i misshandeln kunde komma att återupptas. Den tyska domstolen accepterade detta som skäl för att de inte skulle vara tvungna att besvara frågor från de tilltalade.

Europadomstolen konstaterade att G och H hade vittnat inför domstolen. De hade berättat om händelseförloppet och besvarat frågor från domstolen, och såväl domstolen och åklagaren som de tilltalade och deras försvarare hade haft möjlighet att iaktta dem och bedöma deras trovärdighet. Domstolen hade i enlighet med tysk lag accepterat deras vägran att besvara ytterligare frågor. Detta hade inte hindrat försvaret att bestrida deras trovärdighet och hävda att de lämnat osanna uppgifter. Domstolen hade också gjort en omsorgsfull värdering av vittnesmålen och övrig bevisning. Sammantaget fann Europadomstolen att det inte förelåg en kränkning av artikel 6:1 i förening med artikel 6:3 b) och d) i konventionen.

20. Đorđević mot Kroatien (dom 24.7.2012)

Frågor om omänsklig eller förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen) och rätt till respekt för privatliv och familjeliv (artikel 8 i konventionen)

Klagande var Radmila och hennes vuxne son Dalibor som var fysiskt och psykiskt handikappad och som därför stod under moderns vård. De klagade över att de under flera år blivit trakasserade av barn från en närbelägen skola och att myndigheterna inte gett dem erforderligt skydd. Trakasserierna hade bl.a. bestått i att barn hade ringt på deras dörrklocka, spottat på sonen, slagit honom, bränt hans händer med cigaretter, vandaliserat deras balkong och skrikit oanständiga glåpord mot dem. De hade vid flera tillfällen klagat hos polis och andra myndigheter, som emellertid inte vidtagit effektiva åtgärder till deras skydd.

Europadomstolen fann att den behandling Dalibor utsatts för av skolbarn var sådan att den omfattades av artikel 3 i konventionen. För sådan behandling krävdes enligt artikel 3 i konventionen i princip tillgång till straffrättsliga remedier, men på grund av att gärningsmännen i detta fall var barn, kunde sådana åtgärder inte komma i fråga. Det hade däremot krävts att myndigheterna skulle utreda vad som skett och vidta åtgärder för att hindra en upprepning. Eftersom myndigheterna försummat detta, hade de brutit mot Dalibors rätt enligt artikel 3. Trakasserierna hade dessutom negativt inverkat på Radmilas familjeliv, och myndigheterna hade därför också, genom att inte ingripa effektivt, försummat sin skyldighet att ge erforderligt skydd åt Radmilas rätt till respekt för familjelivet enligt artikel 8 i konventionen.

21. D.M.T. och D.K.I. mot Bulgarien (dom 24.7.2012)

Fråga om rätt till respekt för privatliv (artikel 8 i konventionen)

D.M.T., som var en hög tjänsteman i Inrikesministeriet, anklagades i juli 1999 för mutbrott. I augusti 1999 suspenderades han från sin tjänst i avvaktan på att det straffrättsliga förfarandet mot honom skulle slutföras. Beslutet medförde enligt gällande lag att han inte heller kunde erhålla annan allmän tjänst eller utöva annan kommersiell eller avlönad verksamhet än sådan som gällde undervisning eller forskning.

Det straffrättsliga förfarandet mot D.M.T. avslutades inte förrän i december 2005, vilket innebar att D.M.T. i mer än sex år var underkastad de nämnda begränsningarna, som bl.a. hindrat honom att söka annan anställning. Europadomstolen fann att dessa begränsningar, särskilt med hänsyn till sin långa varaktighet, var oproportionerliga och stred mot D.M.T:s rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för sitt privatliv.

22. Fáber mot Ungern (dom 24.7.2012)

Fråga om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen) i förening med demonstrationsfrihet (artikel 11 i konventionen)

En demonstration mot rasism och främlingshat hölls på en plats i Budapest som kunde associeras med massmord på judar under den s.k. pilkorsregimen 1944–1945. På ett avstånd av mindre än 100 meter från demonstrationen uppvisade Fáber den randiga s.k. Árpádflaggan, som av många ungrare uppfattades som en symbol för högerextrema eller fascistiska rörelser. Han bötfälldes för att han vägrat lyda polisens uppmaning att antingen avlägsna flaggan eller lämna demonstrationsområdet.

Europadomstolen noterade att uppvisandet av flaggan visserligen kunde skapa oro och uppfattas som respektlöst, särskilt av personer som utsatts för övergrepp från högerextrema grupper eller av anhöriga till sådana personer, men att detta inte utgjorde tillräckligt skäl

för att begränsa yttrandefriheten i detta hänseende. Fåber hade inte uppträtt hotfullt eller våldsamt, och det hade funnits ett visst avstånd mellan honom och demonstranterna. Någon risk för störning av allmän ordning hade inte heller förelegat. Det kunde visserligen vara förenligt med yttrandefriheten att ingripa mot en handling, som kunde uppfattas som en glorifiering av krigsförbrytelser eller brott mot mänskligheten, men i det aktuella fallet saknades grund för att uppfatta Fåbers handling på sådant sätt. Europadomstolen fann därför att åtalet och domen mot honom stred mot artikel 10 i förening med artikel 11 i konventionen.

23. Marin Kostov mot Bulgarien (dom 24.7.2012)

Fråga om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)

Under avtjänande av fängelsestraff dömdes Kostov i disciplinär väg till isolering i ensamcell. Medan han avtjänade detta disciplinstraff, skickade hans mor honom ett paket som inte framlämnades. Fängelseledningen förnekade först att något paket hade mottagits, men sedan Kostov klagat till allmän åklagare, gjordes en utredning som visade att ett paket hade ankommit till fängelset men skickats tillbaka till avsändaren, eftersom Kostov inte haft rätt att motta paket medan han var placerad i ensamcell. Fängelsedirektören ansåg att de uttalanden Kostov gjort i sitt klagomål till åklagaren hade varit kränkande och dömde honom till ett nytt disciplinstraff bestående av fjorton dagar i isoleringscell.

Europadomstolen noterade att Kostov hade straffats för uttalanden i samband med en tvist mellan honom och fängelsemyndigheterna om hans rätt att motta paket från sin familj. Uttalandena hade gjorts i ett brev till åklagaren, som var behörig att övervaka fängelser och ta ställning i tvister av detta slag. Kostov fick anses ha framfört sina klagomål i god tro, och han hade inte använt ett kränkande språkbruk även om han gjort sig skyldig till vissa överdrifter, t.ex. genom att hävda att vägran att överlämna paket utgjorde ett brottsligt beteende. Han hade inte kunnat få domstol att pröva om det varit lagligt att undanhålla honom paketet. Bestraffningen hade dessutom varit sträng, eftersom han dömts till högsta tillåtna isoleringsstraff, vilket också begränsat hans rätt att motta besök liksom hans rätt till korrespondens och annan mänsklig kontakt. Ett sådant straff var enligt Europadomstolens mening klart oproportionerligt i förhållande till vad saken gällde, nämligen ett klagomål över ett försvunnet paket. Europadomstolen konkluderade att Kostovs yttrandefrihet i artikel 10 i konventionen hade kränkts.

24. Toziczka mot Polen (dom 24.7.2012)

Fråga om opartisk domstol (artikel 6:1 i konventionen)

I en tvist mellan ett fastighetskooperativ och Bożenna Toziczka ogillade en regiondomstol kooperativets talan. Domen omprövades av

appellationsdomstolen med domaren D.Z. som referent. Appellationsdomstolen upphävde domen och återförvisade målet till regiondomstolen, som därefter i en ny dom biföll kooperativets talan. Bożenna Toziczka överklagade domen först till appellationsdomstolen och sedan till den polska högsta domstolen. D.Z. hade under mellantiden befordrats till domare i högsta domstolen och ingick i den avdelning som prövade och avslog överklagandet. Europadomstolen framhöll att högsta domstolen i sin prövning hade i realiteten haft att ta ställning till om appellationsdomstolen i sitt första avgörande gjort en riktig rättslig bedömning och att D.Z. således som domare i högsta domstolen hade haft att pröva om han själv som referent i appellationsdomstolen hade bedömt rättsläget korrekt. Europadomstolen fann att högsta domstolen under sådana förhållanden inte hade uppfyllt kravet på opartiskhet och att Bożenna Toziczkas rätt enligt artikel 6:1 i konventionen hade kränkts.

25. Waldemar Nowakowski mot Polen (dom 24.7.2012)

Fråga om rätt till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

Nowakowski var veteran från den polska motståndsrörelsen under andra världskriget och tidigare officer i den polska armén. Under en tid av cirka 50 år hade han samlat på gamla vapen, bl.a. sådana som härrörde från andra världskriget. Polisen konfiskerade vapensamlingen som bestod av 199 vapen på grund av att Nowakowski saknade licens för vapnen. Efter utredning beslöt emellertid åklagare att 24 föremål i samlingen skulle återlämnas till Nowakowski, som däremot åtalades för olaga vapeninnehav med avseende på övriga vapen.

En polsk domstol fann att det rörde sig om ett mindre brott mot vapenlagstiftningen och avskrev målet men beslöt att 171 föremål i samlingen skulle förverkas. På grund av sitt historiska värde skulle dessa vapen dock överlämnas till en institution som hade förmåga att förvara dem på ett säkert sätt och att fastställa villkor för att visa samlingen. Ett museum i Warszawa förklarade sig intresserat av att överta samlingen, och domstolen gav tillstånd till att samlingen överlämnades till detta museum.

Europadomstolen konstaterade att målet mot Nowakowski hade avskrivits därför att brottet var ringa men att en stor samling vapen hade förverkats utan att hänsyn tagits till att somliga vapen var obrukbara. Vidare noterade Europadomstolen att förverkande enligt polsk lag inte var obligatoriskt utan att det ankom på domstol att diskretionärt avgöra om en sådan påföljd var motiverad. I det aktuella fallet hade det inte funnits någon risk för illegal användning av vapnen, och den polska domstolen hade inte tagit hänsyn till Nowakowskis person och de speciella omständigheterna. Domstolen hade erkänt att samlingen hade ett historiskt värde och vidtagit åtgärder för att den inte skulle splittras utan förvaltas av en sakkunnig institution. Resultatet hade blivit att Nowakowski utan ersättning berövats en samling av både

ekonomiskt och historiskt värde och att museet fått överta hela samlingen utan kostnad. Detta hade enligt Europadomstolens mening inneburit en excessiv börda för Nowakowski och därför utgjort ett brott mot hans rätt till respekt för sin egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen.

26. Vasiliy Ivashchenko mot Ukraina (dom 26.7.2012)

Fråga om rätt att klaga till Europadomstolen (artikel 34 i konventionen)

Ivashchenko, som avtjänade ett fängelsestraff, klagade till Europadomstolen över att han under frihetsberövandet blivit misshandlad av polisen och begärde hos ukrainsk domstol att få tillgång till vissa läkarutlåtanden och andra dokument som han ville åberopa i förfarandet vid Europadomstolen. Hans begäran avslogs av den ukrainska domstolen.

Europadomstolen fann att den ukrainska domstolen, genom att vägra Ivashchenko tillgång till dokument som kunde vara av betydelse för hans klagomål vid Europadomstolen, hade brutit mot artikel 34 i konventionen, och eftersom samma brott mot artikel 34 konstaterats i åtskilliga andra mål mot Ukraina, fann Europadomstolen att det var fråga om ett systemfel. Europadomstolen angav därför att det ålåg Ukraina att införa lagstiftning och vidta administrativa åtgärder som gav frihetsberövade personer effektiv tillgång till dokument som de behövde som stöd för talan vid Europadomstolen.

27. Er m.fl. mot Turkiet (dom 31.7.2012)

Fråga om tillämpning av fristen om sex månader för väckande av talan vid Europadomstolen (artikel 35 i konventionen)

Målet gällde Ahmet Er, som hade försvunnit i juli 1995 efter en militär aktion i den by där han bodde. Hans anhöriga ansåg turkiska staten ansvarig för försvinnandet men hade dröjt i nio år med att väcka talan vid Europadomstolen. Turkiska regeringen hävdade att de borde ha vänt sig till Europadomstolen inom sex månader från den dag i december 2003 då en turkisk domstol konstaterat att Ahmet Er måste antas vara död.

Europadomstolen fann att en mindre strikt tillämpning av sexmånadersfristen var motiverad i fråga om försvinnanden än i fall då det klarlagts att en person dödats vid en viss tidpunkt. Sådana mindre strikta krav borde gälla inte bara vid internationella väpnade konflikter utan också i rent nationella sammanhang. I det aktuella fallet hade Ahmet Ers anhöriga omedelbart anmält Ahmet Ers försvinnande till turkiska myndigheter, och de hade medverkat i myndigheternas utredning, som dessutom hade gett vissa begränsade resultat vid olika tidpunkter. Utredningen hade emellertid pågått under många år, och de anhöriga kunde under dessa omständigheter inte kritiseras för att de inte tidigare vänt sig till Europadomstolen. Något

skäl att avvisa deras klagomål med tillämpning av sexmånadersfristen i artikel 35 i konventionen förelåg därför inte.

28. Manushaqe Puto m.fl. mot Albanien (dom 31.7.2012)

Frågor om rätt till effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen), rätt till rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen), rätt till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet) och verkställighet av dom (artikel 46 i konventionen)

I målet hade 20 personer av albansk domstol tillerkänts ersättning i någon form för fast egendom som konfiskerats under kommuniststregimen men inte fått dessa domar verkställda. Motsvarande situation hade uppkommit i många andra fall, och Europadomstolen hade därför beslutat att göra det aktuella målet till ett s.k. pilotmål. Europadomstolen fann att klagandena inte hade åtnjutit sin rätt till ett effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen), sin rätt till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och sin rätt till respekt för sin egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen). Europadomstolen framhöll vidare att det ålåg Albanien att genom åtgärder av generell karaktär säkerställa rätten till ersättning i fall av detta slag. Detta skulle ske under överinseende av Europarådets ministerkommitté. För att undvika rättsosäkerhet borde Albanien också analysera de legala och finansiella implikationerna innan det gällande regelverket ändrades. Olika former av ersättning borde övervägas, tillräckliga personella och ekonomiska resurser borde ställas till förfogande, och realistiska och bindande tidsfrister borde fastställas för olika stadier av proceduren i sådana ärenden.

29. Drakšas mot Litauen (dom 31.7.2012)

Frågor om rätt till respekt för privatliv och korrespondens (artikel 8 i konventionen) och rätt till effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen)

Drakšas var en litauisk politiker, vars telefon avlyssnats av myndigheterna. Han klagade över att de inspelade telefonsamtalen genom läckor hade kommit till pressens kännedom, varefter innehållet återgetts på television i samband med riksrättsåtalet mot den litauiske presidenten Paksas (jfr SvJT 2011 s. 557). Den 16 mars 2003 hade säkerhetstjänsten avlyssnat ett samtal mellan Drakšas och en person som lämnat stora ekonomiska bidrag till president Paksas valkampanj. Den 2 november 2003 hade samtalet spelats upp på den statliga televisionen och på en privat tv-kanal. I enlighet med domstols bemyndigande hade också ett antal samtal mellan Drakšas och Paksas eller dennes medhjälpare avlyssnats.

När det gällde samtalet den 16 mars 2003 noterade Europadomstolen att säkerhetstjänsten hade haft ansvaret för att informationen skulle hållas konfidentiell men att det förekommit en läcka vars ursprung inte hade klarlagts. Läckan innebar emellertid enligt Europadomstolens mening att det förekommit ett ingrepp i Drakšas rätt

till respekt för sitt privatliv, som inte stått i överensstämmelse med lag och som därför stred mot artikel 8 i konventionen.

När det sedan gällde avslöjandena om Drakšas samtal med Paksas konstaterade Europadomstolen att innehållet hade avslöjats inom ramen för riksrättsförfarandet mot Paksas i författningsdomstolen. Europadomstolen erinrade också om massmediernas uppgift att sprida information och allmänhetens rätt att motta information, särskilt när offentliga personer, som i detta fall statschefen, var inblandade. Ingreppet i Drakšas rätt enligt artikel 8 i konventionen kunde därför anses ha varit nödvändigt i ett demokratiskt samhälle och omfattat av artikel 8:2 i konventionen.

Europadomstolen delade uppfattningen att hemlig telefonavlyssning till sin natur kan utövas utan den enskildes vetskap och att kravet på förutsebarhet inte innebär att individen måste känna till att myndigheterna kan komma att företa avlyssning. Avsaknaden av underrättelse i förväg till Drakšas fick anses kompenserad genom de strikta regler som gällde för övervakning av avlyssningen och för användning av det material som erhållits genom avlyssningen. Det förelåg därför i detta hänseende inte något brott mot artikel 13 i konventionen. Det hade emellertid i Litauen inte funnits något rättsmedel som gjort det möjligt för Drakšas att i efterhand angripa beslutet att avlyssna hans samtal. Europadomstolen ansåg detta utgöra ett brott mot artikel 13 i konventionen.

30. Vučković m.fl. mot Serbien (dom 28.8.2012)

Fråga om diskriminering (artikel 14 i konventionen) avseende rätt till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

Klagandena var reservister som tjänstgjort i jugoslaviska armén i samband med NATO:s intervention i Serbien år 1999. Enligt gällande bestämmelser hade reservister under tjänstgöringstiden rätt till vissa traktamenten, men efter demobiliseringen vägrade regeringen att utbetala sådana traktamenten. Detta ledde till protester och förhandlingar som resulterade i en uppgörelse innebärande att endast vissa grupper av reservister, särskilt de som bodde i sju kommuner, skulle få traktamenten utbetalade av kommunerna i sex etapper. De sju kommunerna utpekades på grund av att deras invånare antogs vara särskilt fattiga. Klagandena i detta mål hörde inte till de grupper som kunde dra fördel av denna uppgörelse.

Klagandena väckte talan vid domstol och hävdade att de utsatts för diskriminering, men deras talan ogillades på grund av att deras anspråk på betalning var preskriberade. Det fanns emellertid andra avgöranden i vilka domstolar hade tolkat preskriptionsreglerna på annat sätt och bifallit yrkanden av reservister under liknande omständigheter. Europadomstolen erinrade om att det i alla rättsordningar kan uppkomma en motstridig rättspraxis men att det måste finnas ett system för att avlägsna sådana motstridigheter och klargöra vad som

är gällande rätt i en viss fråga. Enligt Europadomstolens mening kunde det föreligga ett brott mot artikel 6:1 i konventionen om det saknades ett sådant system eller om motstridigheter i domstolarnas avgöranden förblev bestående under lång tid. I det aktuella fallet hade domstolarna bedömt samma fråga på olika sätt, men eftersom oklarheten i fråga om gällande rätt hade undanröjts inom en relativt kort tid, förelåg inget brott mot artikel 6:1 i konventionen.

Europadomstolen noterade vidare att traktamentena utgjorde en rättighet och inte en social förmån till behövande personer. Att under sådana förhållanden tillerkänna vissa personer traktamenten på grundval av deras bosättningsort men förvägra klagandena motsvarande förmån på grund av att de inte var bosatta i vissa kommuner var ett godtyckligt förfarande som innefattade diskriminering i strid med artikel 14 med avseende på klagandenas rätt till egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen.

Europadomstolen konstaterade också att det fanns över 3 000 klagomål av liknande slag vid domstolen och ålade den serbiska regeringen att inom sex månader vidta åtgärder för att garantera betalning av dessa traktamenten på ett icke diskriminerande sätt.

31. Fazlı Diri mot Turkiet (dom 28.8.2012)

Fråga om oskuldspresumtion (artikel 6:2 i konventionen)

Diri arbetade som väktare i ett fordon för säkerhetstransporter. I juli 1998 konstaterades att det saknades en summa pengar som hade transporterats med fordonet. En utredning ledde till att Diri och två av hans kolleger i september 1998 åtalades för trolöshetsbrott. I december 2000, medan förfarandet mot dem ännu pågick, trädde en lag i kraft som innebar att straffrättsliga förfaranden avseende vissa brott som begåtts före den 23 april 1999 skulle avbrytas. I ett beslut i december 2003 uttalade den turkiska domstol vid vilken målet var anhängigt att Diri hade begått ett trolöshetsbrott men att förfarandet skulle avbrytas på grundval av den nya lagen.

I augusti 1998 väckte den bank som de försvunna pengarna tillhörde civilrättslig talan mot Diri och hans kolleger vid en arbetsdomstol, och i juni 2004 förpliktade arbetsdomstolen dem att återbetala pengarna till banken. Som skäl anfördes att det framgick av beslutet från december 2003 att de hade begått det brott de åtalats för och att de hade förskingrat pengarna.

Europadomstolen konstaterade att den turkiska lagen innebar att straffrättsliga förfaranden under vissa omständigheter skulle avbrytas utan prövning av skuldfrågan och att Diri således inte hade dömts för något brott. Arbetsdomstolen hade emellertid förklarat inte bara att Diri hade begått det trolöshetsbrott han åtalats för utan också att han hade förskingrat pengarna. Det innebar att arbetsdomstolen, utan att göra någon ny prövning av de faktiska omständigheterna, hade förklarat Diri skyldig till det åtalade brottet och dessutom till ett annat

brott som han inte åtalats för. Slutsatsen blev att Diris rätt enligt artikel 6:2 i konventionen att presumeras vara oskyldig till brott hade kränkts.

32. Costa och Pavan mot Italien (dom 28.8.2012)

Fråga om rätt till respekt för privatliv och familjeliv (artikel 8 i konventionen)

Rosetta Costa och Walter Pavan led båda av cystisk fibros. De önskade få ett barn genom provrörsbefruktning men ville att fostret skulle genetiskt screenas innan det inplanterades i livmodern. Sådan screening var emellertid inte tillåten enligt italiensk lag, som däremot tillät provrörsbefruktning för sterila par samt även i fall då mannen hade en sexuellt överförbar sjukdom som HIV eller hepatit B och C.

Europadomstolen fann att den italienska rättsliga regleringen var inkonsekvent såtillvida som den tillät abort av foster som befunnits ha anlag för cystisk fibros men förbjöd genetisk screening i samband med provrörsbefruktning för att undvika att foster med anlag för sådan sjukdom inplanterades i livmodern. En konsekvens av systemet var att klagandena, om de ville försäkra sig om ett friskt barn, måste först få till stånd en normal befruktning för att sedan abortera fostret om det befanns ha anlag för cystisk fibros. Europadomstolen fann att en sådan ordning innefattade ett oproportionerligt ingrepp i Rosetta Costas och Walter Pavans rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för sitt privatliv och familjeliv.

33. Nada mot Schweiz (dom 12.9.2012)

Frågor om rätt till respekt för privatliv och familjeliv (artikel 8 i konventionen) och rätt till effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen)

Nada var italiensk och egyptisk medborgare bosatt i Campione d'Italia, som är en italiensk enklav omgiven av den schweiziska kantonen Ticino och skild från resten av Italien genom Luganosjön.

Den 15 oktober 1999 antog FN:s säkerhetsråd Resolution 1267 (1999) rörande sanktioner mot talibanerna och upprättade en sanktionskommitté för att verkställa sanktionerna. Genom Resolution 1333 (2000) utvidgade säkerhetsrådet sanktionerna och uppdrog åt sanktionskommittén att upprätta en förteckning över personer och organisationer som var knutna till Al Qaida.

I oktober 2001 inledde den schweiziska federala åklagaren en undersökning om Nadas verksamhet, och i november 2001 uppfördes Nada och ett antal organisationer som han hade att göra med på sanktionskommitténs lista. I januari 2002 antog säkerhetsrådet Resolution 1390 (2002), som innefattade reseförbud för personer på sanktionskommitténs lista. Säkerhetsrådets resolutioner infördes i Schweiz genom en särskild förordning, som under år 2002 medförde att Nada inte längre hade rätt att resa till eller genom Schweiz.

I maj 2005 avslutade den schweiziska federala åklagaren sin utredning om Nada. Resultatet var att misstankarna mot honom hade sak-

nat grund. Nada begärde därefter att de schweiziska myndigheterna skulle stryka hans namn från den schweiziska listan över personer som var föremål för restriktioner, men hans begäran avslogs på grund av att hans namn inte kunde strykas på den schweiziska listan så länge det fanns kvar på FN:s sanktionskommittés lista. Trots upprepade försök lyckades Nada inte förrän i september 2009 få sitt namn struket från sanktionskommitténs lista.

Europadomstolen framhöll att en stat visserligen har rätt att kontrollera utlänningars tillträde till sitt territorium men att Nada befann sig i en speciell situation genom att han bodde i en italiensk enklav omgiven av schweiziskt territorium. Han hade under minst sex år varit förhindrad att lämna denna enklav och haft svårigheter att upprätthålla kontakter med personer som bodde utanför enklaven. Europadomstolen fann att detta innebar en inskränkning i hans rätt till respekt för sitt privatliv och familjeliv. Syftet med denna inskränkning hade varit att hindra brott av allvarlig art, men den utredning som gjorts hade lett till att misstankarna mot Nada ansetts ogrundade.

Europadomstolen noterade att de schweiziska myndigheterna inte förrän i september 2009 hade underrättat sanktionskommittén om resultatet av den undersökning som avslutats i maj 2005 och under tiden avslagit flera framställningar om dispens från förbudet för Nada att resa in i Schweiz. De schweiziska myndigheterna hade härigenom inte tillräckligt beaktat de svårigheter som förelegat för Nada genom bosättningen i en enklav och genom den långa tid under vilken inskränkningarna varit i kraft. Schweiz hade således inte vidtagit de åtgärder som varit möjliga för att underlätta situationen för Nada och hade därför enligt Europadomstolens uppfattning brutit mot hans rätt enligt artikel 8 i konventionen.

Genom att de schweiziska myndigheterna konsekvent hade avslagit Nadas framställningar med hänvisning till att endast FN:s sanktionskommitté hade möjlighet att tillgodose hans intressen fann Europadomstolen också att Nada i strid med artikel 13 i konventionen hade saknat ett effektivt rättsmedel i Schweiz.

34. Falter Zeitschriften GmbH mot Österrike (nr 2) (dom 18.9.2012)

Fråga om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)

Klaganden var ett förlag som utgav veckotidningen Falter. I en artikel i tidningen kritiserades domaren I.K. för att hon frikänt en polis som anklagats för att ha våldtagit en afrikansk kvinna på ett flyktingcenter. Det gjordes i artikeln gällande att I.K. inte hade tagit del av tillgänglig bevisning och att hon hade tillskrivit den afrikanska kvinnan omoraliska motiv och frikänt polisen mot bättre vetande. Domen betecknades i artikeln som skandalös. I.K. väckte därefter skadeståndstalan mot förlaget, och den österrikiska domstolen fann att förlaget gjort sig skyldigt till förtal för vilket förlaget dömdes att betala skadestånd.

Europadomstolen noterade att det i artikeln hävdades inte bara att I.K. hade värderat bevisningen felaktigt utan också att hon gjort detta uppsåtligt. Ett sådant påstående var mycket allvarligt och krävde en solid grund för att vara försvarligt. Eftersom ingenting tydde på att tidningen haft grund för att anklaga I.K. för uppsåtligt tjänstemissbruk, fann Europadomstolen att skadeståndsdomen inte utgjorde ett brott mot artikel 10 i konventionen.

35. Lewandowska-Malec mot Polen (dom 18.9.2012)

Fråga om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)

Izabela Lewandowska-Malec var kommunfullmäktig och politisk motståndare till kommunens borgmästare J.B. En förundersökning om bedrägeri i kommunens verksamhet hade igångsatts, och åklagaren M.J. hade anklagat borgmästaren för sådant brott. Borgmästaren hade reagerat mot detta genom att anklaga M.J. för att missbruka sin ställning som åklagare i personliga och politiska syften och genom att begära att M.J. skulle skiljas från utredningen och straffas disciplinärt. På liknande sätt hade borgmästaren reagerat mot statsrevisionens granskning av kommunens ekonomi genom att hävda att statsrevisionens granskningskommissioner bedrev sin verksamhet i strid med konstitutionen och på ett sätt som kränkte medborgarnas rättigheter.

Dessa händelser föranledde Izabela Lewandowska-Malec att i ett öppet brev anklaga borgmästaren för att söka påverka det rättsliga förfarandet i ärenden som rörde oegentligheter i hans egen verksamhet. Borgmästaren väckte enskilt åtal mot henne, och hon dömdes för förtal till ett bötesstraff.

Europadomstolen konstaterade att Izabela Lewandowska-Malec som politiker hade till uppgift att företräda allmänhetens intressen. De uttalanden hon gjort rörde hanteringen av kommunala medel, vilket var frågor av stort allmänt intresse. Mot denna bakgrund var det legitimt att angripa borgmästaren för det sätt han betett sig mot de myndigheter som genomförde utredningar om hans verksamhet. Visserligen hade Izabela Lewandowska-Malec yttrat hårda ord om honom, men det var hennes uppgift som politiker att kritiskt granska dem som hade offentliga uppdrag och ansvarade för allmänna medel. Hennes uttalanden hade inte överskridit gränsen för acceptabel kritik, och domen mot henne för förtal stred därför enligt Europadomstolens mening mot artikel 10 i konventionen.

36. Buckland mot Förenade kungariket (dom 18.9.2012)

Fråga om rätt till respekt för privatliv och hem (artikel 8 i konventionen)

Maria Buckland var rom och bodde med sina två barn i en husvagnspark på ett kommunalt område. Husvagnsparken förvaltades av en romsk organisation, som sade upp Maria Buckland till avflyttning. Europadomstolen fann att uppsägningen berörde hennes rätt enligt artikel 8 till respekt för privatliv och hem och att det vid tillämpning-

en av denna artikel var av betydelse om hon hade åtnjutit tillräckligt rättsligt skydd mot uppsägningen.

Den brittiska domstol som behandlat Maria Bucklands uppsägning hade funnit att hon inte kunde överklaga själva uppsägningen utan endast begära uppskov med verkställigheten för en tid av högst tolv månader. Även om det hade varit möjligt för henne att begära sådant uppskov flera gånger, fann Europadomstolen att detta inte kunde tillfredsställa kravet på rättsskydd, eftersom det också kunde krävas att hon hade möjlighet att angripa själva uppsägningen och få domstol att pröva om denna varit laglig. Europadomstolen konkluderade att ingreppet i hennes rätt till respekt för privatliv och hem under sådana förhållanden inte hade varit proportionerligt och att hennes rätt enligt artikel 8 i konventionen därför hade kränkts.

37. James, Wells och Lee mot Förenade kungariket (dom 18.9.2012)

Fråga om rätt till personlig frihet (artikel 5:1 i konventionen)

Målet gällde fångar som dömts till tidsobestämda fängelsestraff på grund av risken för att de skulle återfalla i brott (s.k. IPP-domar; IPP = *imprisonment for the public protection*). Denna form av frihetsberövande hade införts genom lag i april 2005. Påföljden var till en början obligatorisk vid risk för återfall, och sådan risk presumerades föreligga för personer som tidigare hade dömts för våldsbrott eller sexualbrott. Vid IPP-domar fastställdes också en minimitid, kallad *"the tariff"*, som den dömde alltid skulle avtjäna. Efter avtjänandet av minimitiden krävdes för frigivning ett beslut av *Parole Board* om att den dömde inte längre bedömdes vara farlig. Systemet hade modifierats genom en lagändring 2008, varefter IPP-domar inte längre var obligatoriska och i princip endast skulle utdömas när minimistraffet översteg två år. Vidare skulle återfallsrisk inte längre antas föreligga enbart på grund av tidigare straffdomar.

Klagandena i detta mål hade alla straffats med IPP-domar och hade rekommenderats att delta i kurser för rehabilitering, men när de avtjänat sina respektive minimitider, fick de under avsevärd tid vara kvar i fängelset utan tillgång till rehabilitering. Europadomstolen konstaterade att de hade dömts till tidsobestämda straff med tillämpning av en presumtion för att de var farliga för allmänheten och fann att det i sådana fall var viktigt att det fanns tillgång till rehabilitering som skulle göra det möjligt för dem att bli frigivna så snart som möjligt efter avtjänandet av minimistraffen. Myndigheterna hade emellertid inte tillhandahållit sådana möjligheter till rehabilitering som hade ansetts vara ett viktigt element i systemet med tidsobestämda straff. Den situation som klagandena hamnat i illustrerade därför klara brister i systemet och medförde att deras frihetsberövanden efter det att minimitiden avtjänats utmärkts av godtycke och blivit oförenliga med artikel 5:1 i konventionen.

38. Godelli mot Italien (dom 25.9.2012)

Fråga om rätt till respekt för privatliv och familjeliv (artikel 8 i konventionen)

Anita Godelli, som var född 1943, hade vid födseln övergetts av sin mor, som inte tillåtit att hennes identitet skulle bli känd. Anita hade först placerats i ett barnhem och sedan adopterats av familjen Godelli. Hon hade därefter vid flera tillfällen sökt få upplysningar om modern men utan framgång. Senast hade hon, när hon var 63 år gammal, hos myndigheterna sökt få klarhet om sitt ursprung, men hennes begäran hade avslagits med hänvisning till att italiensk lag garanterade rätten att hålla ett barns ursprung hemligt och att en mor hade rätt att få sina önskemål i detta hänseende respekterade.

Europadomstolen framhöll att rätten till information om en persons ursprung aktualiseras vid konflikter mellan en mors och hennes barns intressen i fall då modern önskar att hennes identitet inte skall röjas för barnet. Frågan behandlades i målet Odièvre mot Frankrike (se SvJT 2003 s. 601 ff.) mot bakgrund av fransk rätt. Europadomstolen konstaterade emellertid att italiensk rätt, till skillnad från det mera flexibla franska systemet, inte innefattade någon mekanism för att avväga de olika intressena mot varandra utan gav ovillkorligt företräde åt moderns intressen och i det aktuella fallet inte något utrymme för Anita Godelli att få tillgång till dokumentation om sitt ursprung eller information om sin mors identitet. På grund härav fann Europadomstolen att hennes rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för sitt privatliv och familjeliv hade kränkts.

39. Archidiocèse Catholique d'Alba Iulia mot Rumänien (dom 25.9.2012).

Fråga om rätt till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

Det katolska ärkestiftet i Alba Iulia var ägare till ett bibliotek som innehöll gamla och värdefulla verk, bl.a. ett illustrerat karolingiskt manuskript från år 810 (benämnt *Lorsch-evangeliariet* eller *Codex aureus*). Biblioteket konfiskerades av den kommunistiska regimen i Rumänien, men efter kommunismens fall begärde ärkestiftet restitution av biblioteket. Ännu efter 14 år hade dock ingen restitution kommit till stånd.

Europadomstolen konstaterade att den kommission som först skulle ta ställning till ärkestiftets begäran om restitution aldrig upprättades. En annan kommission som skulle behandla frågan några år senare gav inte ärkestiftet några upplysningar om resultatet av dess prövning och meddelade inte ens när behandlingen av ärendet återupptagits. Den osäkerhet som rått under 14 år var desto allvarligare som det rörde sig om egendom av stort kulturellt och historiskt värde. Europadomstolen konkluderade att ärkestiftets rätt till respekt för sin egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen hade kränkts.

40. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası mot Turkiet (dom 25.9.2012)

Frågor om föreningsfrihet (artikel 11 i konventionen) och yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)

Klaganden var en fackförening av lärare och forskare som i sina stadgar införde en klausul om att föreningen skulle verka för allas rätt till undervisning på sitt modersmål. Detta var en kontroversiell klausul med hänsyn till kurdiska önskemål om undervisning på kurdiska och ledde till att prefekten i Ankara begärde att föreningen skulle upplösas. Inför hotet om upplösning lät föreningen slutligen den kontroversiella formuleringen i stadgarna utgå.

Europadomstolen konstaterade att hänvisningen i stadgarna till allas rätt till undervisning på sitt modersmål inte innefattade en uppmuntran av våld för att nå detta mål och inte stred mot demokratiska principer. Inte heller kunde fackföreningens stöd åt personer med annat modersmål än turkiska anses som ett hot mot allmän ordning eller statens integritet. Det förfarande mot föreningen som syftat till att genom hot om upplösning tvinga den att ändra sina stadgar kunde under dessa förhållanden inte anses förenligt med den i artikel 11 i konventionen skyddade föreningsfriheten eller med yttrandefriheten i artikel 10 i konventionen.

41. El Haski mot Belgien (dom 25.9.2012)

Fråga om rätt till rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)

El Haski, som var marockansk medborgare, åtalades i Belgien för att han deltagit i en marockansk terroristgrupps verksamhet. I bevisningen mot honom ingick uttalanden som gjorts av personer i Marocko. Sedan han dömts till ett fängelsestraff, överklagade han domen och gjorde gällande att de uttalanden som gjorts i Marocko inte skulle accepteras som bevis, eftersom de personer som uttalat sig hade utsatts för behandling som stred mot artikel 3 i konventionen (tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling). Appellationsdomstolen fann emellertid inte skäl att avvisa denna bevisning, eftersom El Haski inte hade styrkt förekomsten av omständigheter som skapade ”rimligt tvivel” om att bevisningen anskaffats på korrekt sätt.

Europadomstolen framhöll att det strider mot artikel 6 i konventionen att i brottmål tillåta åberopande av uttalanden som erhållits med användande av metoder som avses i artikel 3 i konventionen. När det sedan gällde frågan vilken bevisning som kunde krävas om att sådana metoder faktiskt använts framhöll Europadomstolen att det är tillräckligt, i fråga om en stat vars rättssystem inte garanterar en oavhängig, opartisk och seriös prövning av anklagelser om tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling, att den tilltalade kan visa att det finns en ”reell risk” för att ett uttalande som åberopas mot honom kommit till stånd genom att den som gjort uttalandet utsatts för sådan behandling.

Europadomstolen ansåg vidare att situationen i Marocko vid den aktuella tiden varit sådan att det inte funnits tillräckliga garantier för prövning av anklagelser om tortyr och omänsklig behandling och att det funnits en ”reell risk” för att de uttalanden som utgjorde bevisning mot El Haski hade uppnåtts genom sådan behandling. De belgiska domstolarna hade därför inte bort godta uttalandena som bevisning utan att först ha klarlagt att de inte hade uppnåtts genom sådana metoder, och det var inte tillräckligt att, som appellationsdomstolen gjort, konstatera att El Haski inte hade visat att det fanns ”rimligt tvivel” om hur bevisningen anskaffats. Slutsatsen blev därför att El Haskis rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång hade kränkts.

42. Rrapo mot Albanien (dom 25.9.2012)

Frågor om rätt till liv (artikel 2 i konventionen), omänsklig behandling (artikel 3 i konventionen) och förbud mot dödsstraff (artikel 1 i protokoll nr 13)

Rrapo begärdes utlämnad från Albanien till USA på grund av misstanke att han tillhörde ett brottssyndikat som ägnade sig åt mord, kidnappning, narkotikadistribution, mordbrand, rån och andra brott. En distriktsdomstol och en appellationsdomstol medgav utlämning utan att ha begärt garantier mot att Rrapo skulle dömas till dödsstraff. Emellertid begärde den albanske justitieministern i en note till USA:s ambassad uppgift om huruvida Rrapo kunde komma att dömas till sådant straff och fick genom ambassadens svarsnote beskedet att den amerikanske åklagaren instruerats att inte yrka på dödsstraff och att Rrapo inte heller skulle komma att dömas till sådant straff. Härefter utlämnades Rrapo till USA.

Rrapo hävdade vid Europadomstolen att utlämningen med hänsyn till risken för dödsstraff innebar brott mot artiklarna 2 och 3 i konventionen och artikel 1 i protokoll nr 13 till konventionen.

Europadomstolen noterade att USA:s ambassad före utlämningen hade lämnat försäkringar i en diplomatisk note och att en sådan note var en normal form för meddelanden av detta slag. Det fanns en presumtion för att ett sådant meddelande lämnats i god tro, särskilt när det härrörde från en stat med lång tradition av demokrati, mänskliga rättigheter och rättssäkerhet. Europadomstolen fann i detta fall ingen anledning att ifrågasätta försäkringarna, som var precisa, klara och entydiga. Det fanns inte något exempel på att USA brutit mot sådana försäkringar, och USA hade dessutom ett intresse av att samarbetet med andra stater i fråga om utlämning fungerade på ett förtroendefullt sätt. Europadomstolen konkluderade att utlämningen inte stred mot artikel 2 eller artikel 3 i konventionen och inte heller mot artikel 1 i protokoll nr 13 till konventionen.

43. Jehovas Zeugen in Österreich mot Österrike (dom 25.9.2012)
Frågor om diskriminering (artikel 14 i konventionen) avseende religionsfrihet (artikel 9 i konventionen) och rätt till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)
Jehovas vittnen var vid den i målet aktuella tiden ett registrerat samfund i Österrike men fick först den 7 maj 2009 status som ett erkänt religionssamfund.

År 2002 ville Jehovas vittnen i Österrike anställa ett filippinskt par, G.V. och V.T., som tillhörde samfundet och som skulle betjäna de medlemmar som talade det filippinska språket tagalog. Samfundet ansökte om att G.V. och V.T. inte skulle omfattas av lagen om anställning av utlänningar, men ansökningen avslogs med motiveringen att endast präster i erkända religionssamfund var befriade från bestämmelserna i denna lag och att Jehovas vittnen inte var ett sådant samfund.

I oktober 1999 mottog Jehovas vittnen en donation för vilken samfundet ålades att betala gåvoskatt, eftersom endast erkända religionssamfund var befriade från sådan skatt och Jehovas vittnen inte var ett sådant samfund.

Europadomstolen erinrade om att den i tidigare mål funnit skillnaden mellan erkända och icke erkända religionssamfund vara diskriminerande när det gällde rätten till befrielse från militärtjänst och civil ersättningstjänst (Lang, Gütl och Löffelmann, samtliga mot Österrike, se SvJT 2009 s. 703). På motsvarande sätt fann Europadomstolen inte någon objektiv och rimlig grund för att göra skillnad mellan erkända och icke erkända religionssamfund när det gällde att anställa utlänningar med själavårdande uppgifter. Slutsatsen blev att den distinktion som gjorts i lagen om anställning av utlänningar var diskriminerande och stred mot artikel 14 i konventionen med avseende på samfundets i artikel 9 i konventionen skyddade religionsfrihet.

Inte heller den skillnad som gjordes mellan olika religionssamfunds skyldighet att betala gåvoskatt grundades enligt Europadomstolens mening på godtagbara skäl. I detta hänseende hade Jehovas vittnen därför utsatts för diskriminering i strid med artikel 14 i konventionen med avseende på sin rätt till respekt för sin egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen.

44. Trade Union of the Police in the Slovak Republic m.fl. mot Slovakien (dom 25.9.2012)
Fråga om föreningsfrihet (artikel 11 i konventionen)
Vid en demonstration anordnad av den slovakiska polisens fackförening protesterade deltagarna mot förändringar av medlemmarnas sociala förmåner och mot deras låga löner. Krav framfördes på regeringens avgång, och det uttalades hotfullt på ett plakat att maffian gärna skulle betala polisernas löner om inte staten gjorde det. Inrikesministern framförde skarp kritik mot dem som organiserat de-

monstrationen. Han förflyttade ordföranden i fackföreningen till en lägre befattning inom polisen och hotade att avskeda andra poliser som handlade i strid med polisens etiska kod.

Europadomstolen framhöll att särskilda arrangemang kan vara påkallade när det gäller utövandet av polisens fackliga rättigheter, eftersom polisen spelar en central roll för att upprätthålla allmän ordning och bekämpa brott. Detta medför krav på att poliser skall handla opartiskt när de uttrycker sina åsikter, så att deras förtroende hos allmänheten inte äventyras. I det aktuella fallet hade inrikesministern uttryckt sig i hårda ordalag, men det fanns inget som tydde på att fackföreningen därefter hade hindrats i sin verksamhet. Europadomstolen konkluderade att fackföreningens och dess ledande befattningshavare och medlemmar inte hade utsatts för brott mot den i artikel 11 i konventionen skyddade föreningsfriheten.

45. Chadzitaskos och Franta mot Tjeckiska republiken (dom 27.9.2012)

Frågor om rätt till rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätt till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

Klagandena, som var minoritetsaktieägare i olika bolag, tvingades efter beslut av majoritetsaktieägarna i dessa bolag att överlåta sina aktier till majoritetsaktieägarna eller till ett nytt bolag som skulle överta verksamheten. I de avtal som majoritetsaktieägarna ingick om omstrukturering av verksamheten ingick skiljeklausuler som var tillämpliga på tvister om ersättningen till minoritetsaktieägarna. Skiljeförfaranden skulle ske inför skiljemän hämtade från en av en privat institution förd lista eller i något fall inför en särskilt angiven skiljeman. När klagandena, som var missnöjda med erbjudna ersättningsbelopp, vände sig till domstol med krav på högre ersättningar, avvisades deras talan med hänvisning till de nämnda skiljeklausulerna.

I anslutning till sitt avgörande i målet Suda mot Tjeckiska republiken (se SvJT 2011 s. 224) konstaterade Europadomstolen att klagandena inte varit parter i de skiljeavtal som ingåtts och att de därför inte hade avstått från sin rätt till domstolsprövning. När deras talan vid domstol avvisades, innebar detta, att de berövades denna rätt i strid med artikel 6:1 i konventionen.

När det sedan gällde rätten till respekt för egendom konstaterade Europadomstolen att en skyldighet för minoritetsaktieägare att under vissa förutsättningar överlåta sina aktier till majoritetsaktieägaren inte i och för sig strider mot artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen men att det måste finnas procedurer som ger tillräckligt skydd åt minoritetsaktieägarnas rättigheter. Enligt tjeckisk lag var det möjligt för en majoritetsaktieägare att besluta att tvister om minoritetsaktieägarnas ersättningar skulle avgöras av skiljenämnd i stället för domstol. Europadomstolen konstaterade att de skiljemän som skulle avgöra sådana tvister inte kunde anses som enligt lag upprättade

domstolar och att det inte heller fanns någon rätt till offentlig förhandling inför dem. Den överprövning som senare kunde ske vid domstol om skiljemännens avgöranden klandrades var alltför begränsad för att bota bristerna i det tidigare förfarandet. Europadomstolen konkluderade att klagandenas rätt enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet inte hade respekterats.

46. Pečnik mot Slovenien (dom 27.9.2012)

Fråga om opartisk domstol (artikel 6:1 i konventionen)

Alenka Pečnik, som var advokat, företrädde en klient i en skadeståndsprocess inför domaren M. Klienten förlorade målet och överklagade domen till en högre domstol. I överklagandet, som utformats av Alenka Pečnik, riktades kritik mot domaren M, som anklagades för att inte ha protokollfört alla procedurbeslut som fattats och för att ha brutit mot normala uppföranderegler genom att uppträda arrogant och tugga tuggummi under förhandlingen och genom att tala med handen för munnen. Med anledning av innehållet i överklagandet dömdes Alenka Pečnik av M till disciplinära böter, som kunde förvandlas till fängelse om de inte betalades.

Europadomstolen konstaterade att kritiken i överklagandet var riktad mot M och att det var M som, efter att ha mottagit överklagandet och vidarebefordrat det till den högre domstolen, dömde Alenka Pečnik till ett disciplinstraff. Detta innebar att de skilda rollerna som målsägande, åklagare och domare blandats samman på ett sätt som skapade legitima tvivel om M:s opartiskhet vid utdömandet av disciplinstraffet. Slutsatsen blev att Alenka Pečnik inte hade dömts av en opartisk domstol på sätt som krävdes enligt artikel 6:1 i konventionen.

47. Peruš mot Slovenien (dom 27.9.2012)

Fråga om opartisk domstol (artikel 6:1 i konventionen)

Peruš förflyttades av sin arbetsgivare till en annan mindre välavlönad befattning inom samma bolag. Han överklagade detta beslut till en arbetsdomstol, som biföll hans yrkanden, varefter bolaget överklagade domen till en högre arbetsdomstol. Denna domstol, med domaren L.F. som ordförande, fann att arbetsdomstolens prövning varit bristfällig och återförvisade målet till den lägre instansen. I en ny dom ogillade arbetsdomstolen Peruš talan, och denna dom fastställdes av den högre arbetsdomstolen. Peruš förde målet vidare till den slovenska högsta domstolen, som avslog överklagandet i sammansättning av fem domare, av vilka en var L.F.

Europadomstolen konstaterade att L.F. hade dömt två gånger i målet, först som ordförande i den högre arbetsdomstolen och sedan som domare och referent i målet i högsta domstolen. Båda domarna hade gällt sakfrågorna i målet, och utgången hade vid båda tillfällena varit oförmånlig för Peruš. Europadomstolen fann att L.F:s medver-

kan i den senare domen medförde att högsta domstolens opartiskhet kunde ifrågasättas och att Peruš därför inte hade dömts av en opartisk domstol på sätt som krävdes enligt artikel 6:1 i konventionen.